CURAÇAO ONDER DE REGEERING VAN KONINGIN WILHELMINA 1898–1938

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

„Het feest van de aanvaarding der regeering door Hare Majesteit Koningin Wilhelmina werd op al de eilanden der kolonie met buitengewone geestdrift gevierd". Aldus meldt het *Koloniaal verslag* van 1899 over de kolonie Curaçao. En na dit verslag ten einde gelezen te hebben, zou men aan deze woorden willen toevoegen: „ondanks den zeer ongunstigen economischen toestand der kolonie".

Bijna geen regens waren er op de drie benedenwindsche eilanden gevallen; de oogsten daar waren mislukt, en met name op Bonaire was de armoede tot een ongekende hoogte gestegen. Op St. Maarten (St. Martin, toen nog), St. Eustatius en Saba was de regenval niet veel gunstiger geweest, toen in den nacht van 12 op 13 September 1898 een orkaan deze eilanden teisterde en veel schade veroorzaakte.

Op Curaçao en Aruba kon men in dien tijd nog wel van eenige nijverheid als bronnen van bestaan spreken, maar de uitvoer van phosphorzure kalk lag op Curaçao reeds eenige jaren stil en de gouduitvoer van Aruba was ook aan de laatste hooggestemde verwachtingen toe. Handel en scheepvaart bleven achteruit gaan, en men wist eigenlijk niet beter te doen, dan het ook op het hoofdeiland maar weer verder met den landbouw te beproeven (agave sisal); daar leverde de dividivi nog een behoorlijken oogst op, die op de Europeesche en Noord-Amerikaansche markten goeden afzet vond. Bonaire, waar de bevolking voor een deel in hetzelfde product een middel van bestaan vond, bepaalde zich overigens tot de maiscultuur. Alleen Aruba scheen er iets gunstiger voor te staan. Dit eiland had ook zijn visscherij nog, zooals de beide andere benedenwindsche eilanden hun zoutpannen hadden. Maar het was alles zoo mager. Ook op de bovenwindsche

eilanden. St. Maarten kwam met zijn tuinbouw niet verder dan tot een gedeeltelijke voorziening in eigen behoeften; met den landbouw op St. Eustatius was het weinig beter gesteld, en Saba was juist tot zijn aardappelcultuur als nog het meest winstgevend teruggekeerd.

In geldelijk opzicht was Curaçao na een tiental goede jaren weer geheel teruggevallen in den toestand van afhankelijkheid van het moederland, en verklaarbaar is de verzuchting, die de Tweede kamer kort daarop slaakte, „dat aan het toenemend verval van de kolonie Curaçao niet meer getwijfeld kan worden".

Het is nu veertig jaren later. Het gebiedsdeel Curaçao zal zeker het feest der langjarige regeering onzer Vorstin met niet minder geestdrift vieren dan dat Harer troonsbestijging, en wellicht met meer opgewektheid nog. Immers legt men naast het zoo even genoemde *Koloniaal verslag*, waaraan bovenstaande gegevens zijn ontleend, het laatst verschenen *Verslag van bestuur en staat* van Curaçao, dan beluistert men daarin over het geheel genomen een blijden toon over den gunstigen economischen en geldelijken toestand van het gebiedsdeel. Trouwens meer dan eens in de laatste jaren is van regeeringszijde vernomen, en in meer dan één troonrede heeft men het der Koningin in den mond gelegd, dat Curaçao een lichtpunt is in deze tijden, waarin zoo talrijke vraagstukken van zorgelijken aard de aandacht der regeering vragen. Het zal echter nog blijken, dat het oordeel over het geheel niet is de som der oordeelen over de verschillende deelen, en dat het bestuur van Curaçao ook zijn zorgen heeft, die zelfs door ruim vloeiende geldmiddelen niet alle kunnen worden weggenomen.

Het is nog niet lang, dat Curaçao er zoo gunstig voor staat. Eerst aan het einde dezer veertigjarige periode is dit zoo. En al zijn het geen jaren van afwisselende voor- en tegenspoed geweest, waarvan verhaald kan worden, zelfs in vogelvlucht levert een blik op dit tijdvak genoeg verscheidenheid op, om die jaren even aan ons geestesoog voorbij te doen trekken.

In het tijdvak van 1898 tot 1938 zijn — met uitzondering van het korte tijdvak-Fruytier — zeven gouverneurs aan het bewind geweest. Het slot van mr. Barge's bestuur valt erin, de volle tijd van de gouverneurs De Jong van Beek en Donk, Nuyens, Helfrich, Brantjes en Van Slobbe en de eerste jaren van des heeren Wouters gouvernement. Ik zou naar tijd en beleid van deze bewindslieden de volgende perioden willen onderscheiden: de hernieuwde pogingen om van Curaçao een landbouwkolonie te maken en haar mislukking, — de berusting daarin en het streven

om aan de groote massa der bevolking in de stroohoedennijverheid een bestaan te verzekeren, de maatregelen in verband met de verwachting, dat het Panamakanaal scheepvaart en handel zal ten goede komen, — de voorstellen en energieke, zij het kortstondige, pogingen om de kolonie als geheel op te heffen en, rekening houdende met alle factoren, haar een toekomst te verzekeren, — de beginnende bloei en de administratieve periode, — de opkomst en welvaart, dank zij „de petroleum", maatregelen tot verdediging van het grondgebied, openbare werken en sociale voorzieningen. Natuurlijk is het geenzins zoo, dat altijd met begin en einde van den ambtstijd van den gouverneur samenvalt aanvang en slot van datgene wat voor zijn bewind als kenschetsend naar voren werd gebracht.

Wel niemand zal ontkennen, dat het de zoo even genoemde „petroleum" is geweest, die voor Curaçao het verlossende woord gesproken heeft en van dit gebiedsdeel gemaakt heeft wat het thans is. De naam van den onbekenden man, die de gedachte geopperd heeft en heeft kunnen ingang doen vinden en uitvoeren, om het eiland Curaçao te kiezen als raffinaderij voor de in Venezuela gewonnen petroleum, verdient meer dan een eervolle vermelding in de Curaçaosche geschiedboeken; de drager van dien naam heeft aanspraak op een standbeeld aan den ingang van de St. Annabaai. Daar, waar „de petroleum" niet gekomen is, op Bonaire en de bovenwindsche eilanden, is eigenlijk weinig veranderd, bij veertig jaar geleden vergeleken. Het is daar tobben gebleven. Daarom juist steekt het gouvernement van den heer Helfrich ondanks zijn korten duur zoo uit boven alle andere, vóór en na hem, in deze veertig jaren, omdat deze gouverneur bij zijn plannen het geheel heeft overzien en daarbij ook met een toekomst zonder „petroleum" rekening hield, een toekomst, die de een zeker meer dichtbij vreest dan de ander, maar door niemand zonder zorg kan worden tegemoet gezien. De voorspoed van het oogenblik heeft deze zorg al te zeer naar den achtergrond gedrongen, en het mag verblijdend genoemd worden, dat er in den laatsten tijd ernstig over gesproken wordt om van den gouden tijd van nu ook voordeel te trekken voor een andere toekomst.

Ik merkte op, dat van meer dan één zijde op Curaçao gewezen is als op een lichtende ster aan den sedert 1929 bewolkten hemel boven Nederland. Het is ook heel wat, dat al bijna over vijftien jaren dit gebiedsdeel, waarvoor tevoren de jaarlijksche bijdragen uit de moederlandsche schatkist het millioen overschreden hadden, op het punt staat de lasten te verlichten, die dit moederland

als zoodanig ten opzichte van Curaçao te dragen heeft. Intusschen zijn niet altijd die juichkreten hier ginds overgenomen en nog maar weinige jaren is het geleden, dat met name de handel ernstig klaagde over zijn verliezen en over de — niet alleen wereld- — „malaise", die het bedrijfsleven op Curaçao allerminst onberoerd had gelaten.

In den Spaansch-Amerikaanschen oorlog — het was het jaar, waarin de Koningin de regeering aanvaardde — lag Curaçao wel heel dicht bij het vuur van den krijg, maar de moeilijkheden van toen zijn niet te vergelijken bij die, waaraan de wijsheid en het beleid van het hoogste gezag in de kolonie en zijn raadgevers hadden het hoofd te bieden, niet alleen om in den economischen nood te voorzien maar ook om internationale verwikkelingen te voorkomen. Ik denk met name aan dien 12den Augustus 1914, die wel door niemand, die dezen dag meemaakte, vergeten zal worden, toen bij het krieken van dag de Duitsche oorlogsbodem *Karlsruhe* vóór de haven van Willemstad lag en binnenkwam.

Met Venezuela heeft Curaçao ook internationaal-rechterlijk veel te doen gehad. De aaneenschakeling van moeilijkheden, die in de „maritieme représaille" van 1908 haar hoogtepunt had, behoort al weer vele jaren tot het verleden. Zeker kan niet op rekening van den binnenlandschen toestand dezer republiek en de gezindheid harer onderdanen alleen of in de voornaamste plaats geschreven worden de schande van den 8sten Juni 1929, toen Urbina's overval — immers door schuld van Curaçao èn van het moederland — een der donkerste bladzijden van de Nederlandsche geschiedenis schreef. Het goede is geweest, dat leering getrokken is uit deze droeve gebeurtenis, al had men aan beide zijden gaarne wat meer van schulderkentenis gehoord, en de hoop is gevestigd, dat ook het persoonlijk verantwoordelijksheidbesef van hen, die verantwoordelijkheid aanvaarden, dus zal zijn opgewekt, dat een smaad als toen niet andermaal zal behoeven gedragen te worden.

De staatsrechtelijke verhouding tot het moederland is lang op den grondslag van 1866 gehandhaafd met een weinig in omvang afwisselende autonomie naar gelang al dan niet zonder bijdrage uit 's Rijks schatkist een sluitende begrooting kon worden verkregen. In het vorige jaar is hierin verandering gebracht, toen met versteviging van het gezag in den persoon van den gouverneur de bepalingen omtrent zeggenschap in eigen kring zijn verruimd. Het kiesrecht moge nog niet gebracht hebben wat verwacht werd, de belangstelling voor de nog slechts gedeeltelijk gekozen ver-

tegenwoordiging is gewekt en het laat zich aanzien, dat de toezegging van verbetering zal verwezenlijkt worden in de richting van de hooge noodige vereenvoudiging van techniek en in die van uitbreiding tegelijk.

In de lange jaren, waarin de ongunstige economische toestand van Curaçao zich afspiegelde in het middelentekort, had de overheidszorg maar werk om ook het uiterlijk aanzien van de kolonie niet te zeer te laten achteruitgaan en bleef men stilstaan op het gebied van het cultureele en sociale leven, voor zoover de vooruitgang afhankelijk was van den steun der koloniale kas, maar bij gunstiger geldelijken toestand is men allengs zijn schade gaan inhalen. Vele nieuwe gebouwen zijn verrezen, de landsdiensten hebben hier en daar betere huisvesting gekregen, de wegenaanleg heeft het verkeer tusschen oude en nieuwe centra van bedrijvigheid vergemakkelijkt. Ten gunste van den woningbouw is de overheid opgetreden, zoowel door zelf te bouwen als door steun aan anderen te geven. De particuliere bedrijven, die der tijden gunst genoten hebben, zijn niet achtergebleven. In fraaie gebouwen zijn zij onder gebracht. De huizen der gegoeden, zoo vele tientallen jaren ouder reeds, zijn nog een lust voor het oog.

Begrijpelijkerwijs openbaart zich dit alles het meest op Curaçao en Aruba, waar het gansche uiterlijk aanzien zoo zeer het stempel van „de petroleum" draagt. De ontwikkeling van dat bedrijf is de geschiedenis van 25 jaren ontwikkeling van Curaçao. Zij is een afzonderlijke beschrijving waard, die buiten mijn vermogen valt. Men ziet de reusachtige bedrijven op Curaçao en Aruba, de gebouwen en installaties, de dokken, de leidingen, de wegen, de woningen, de gelegenheden tot ontspanning en geestelijke ontwikkeling, de medische en hygiënische verzorging, de tankvlooten en laboratoria — het is alles onbeschrijfelijk voor een, die het niet gezien heeft. Op de cijfers van de scheepvaart, van in- en uitvoer, hebben deze bedrijven een alles-beheerschenden invloed. In hun goeden gang doen zij het economisch leven ook deelen door werkverschaffing aan meer personen, dan de eilanden zelf kunnen leveren. En het geheel geeft aan verschillende bronnen van inkomsten voor 's Lands kas een hoogere bate dan vroeger alle middelen te zamen konden benaderen.

Reeds met het oog op de opening van het Panamakanaal werd een goede 25 jaren geleden de havenverbetering op Curaçao ter hand genomen, nog vóór er van „petroleum" sprake was dus, en volgens de laatste berichten komt thans ook Aruba aan de beurt.

De bevolking van het gebiedsdeel is in 40 jaren met bijna 80%

vermeerderd. De drie benedenwindsche eilanden wijzen elk een toeneming aan: Curaçao met 100%, Aruba met bijna 130%, Bonaire met 22%, terwijl op de bovenwindsche eilanden de bevolking daalde, van het geheel met 2000, tot ruim 5000, zielen.

Het bankwezen is vertegenwoordigd in Maduro & Curiel's bank en de Hollandsche bank-unie.

Het scheepvaartverkeer, dat reeds genoemd is, levert een niet geringe bate voor 's Lands kas en den kleinhandel door de toeristenbooten, terwijl ook de zeilvaart, met name op Bonaire en de bovenwindsche eilanden, cijfers geeft, die op betrekkelijke levendigheid wijzen.

Een merkwaardige dag was 24 December 1934, de dag, waarop de Snip zijn Oceaanvlucht beëindigde; na korten tijd volgde de opening van het luchtverkeer der K.L.M. met Curaçao als centrum.

Een van de eerste maatregelen, die men genomen heeft, toen het economisch uitzicht verhelderde, is de watervoorziening op Curaçao, voor verbetering en uitbreiding nog vatbaar.

Tot de netelige vraagstukken, die Curaçao heeft moeten oplossen, behooren dat der politie en het onderwijsvraagstuk. Wat het eerste betreft — de wrijving is er nog niet uit; vergis ik mij niet, dan moet hiervan de reden gezocht worden èn in de door weinigen bewonderde tegenstelling, die in theorie en praktijk wel gemaakt wordt tusschen Curaçaosche en moederlandsche Nederlanders, èn in de hier en ginds verschillende houding tegenover de tucht, die het maatschappelijk leven eischt. — De oplossing van het onderwijsvraagstuk heeft haar beslag gekregen sinds het door de regeering gebroken verzet van den Kolonialen raad tegen de subsidieering van het bijzonder onderwijs, den genadeslag is toegebracht door de naar moederlandsch recept voorgeschreven gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs. Curaçao kent geen leerplicht. Desondanks is het aantal leerlingen zoowel der openbare als der bijzondere scholen belangrijk boven het percentage der bevolkingstoeneming gestegen, nl. met 250%.

Ten bate van zedelijkheid en volksgezondheid zijn belangrijke voorzieningen getroffen. De percentages der buiten echt geborenen, nog zeer hoog, zijn belangrijk gedaald, nl. van 50% tot 27%. Ook het particulier initiatief heeft op het gebied der ziekenverpleging voor voldoende voorziening gezorgd. De krankzinnigenverpleging is eerst in de laatste jaren in nieuwe banen geleid kunnen worden. De alom vastgestelde stijging van het aantal der verpleegden, vindt men ook hier, terwijl de wegens melaatsch-

heid verpleegden een belangrijk lager cijfer dan vóór 40 jaar te zien geven.

Onder de sociale maatregelen in engeren zin, moeten de onlangs vastgestelde ongevallen- en ziektenregelingen genoemd worden.

Het godsdienstig leven breidde zich sedert 1898 uit in de van ouds bestaande Roomsch Katholieke, Israëlietische en Protestantsche gemeenten, terwijl Emmastad een eigen Protestantsche gemeente kreeg, de Gereformeerden zich in eigen kerk vereenigden en het Leger des Heils zijn godsdienstige en maatschappelijke taak ook in dit gedeelte der wereld ter hand nam.

Hamelbergs geschiedkundig genootschap, dat bloeide, toen koningin Wilhelmina aan de regeering kwam, is reeds lang ter ziele. In het algemeen vindt het cultureele en wetenschappelijke vereenigingsleven in Curaçao geen zeer vruchtbaren bodem. Het Algemeen Nederlandsch verbond heeft er zijn groep en de Koninklijke vereeniging Oost en West haar afdeeling. De boekerijen en leeszalen — op Aruba en Bonaire is nog niets van dien aard — vinden nog te weinig belangstelling.

De Curaçaosche padvinders hebben hun afvaardiging ter Jamboree kunnen zenden. De voetbalsport, voor 40 jaar nog niet beoefend, heeft het hier als elders tot groote ontwikkeling gebracht.

De Curaçaosche pers lijdt aan overproductie. Naar haar advertentierubrieken te oordeelen moet de kleine pers een gouden bestaan hebben; de kortstondigheid van dit bestaan in talrijke gevallen schijnt op het tegendeel te wijzen. De dagbladpers op Curaçao is eerst in de laatste jaren van eenige beteekenis geworden.

Op het hoofdeiland en Aruba, op bescheiden schaal ook op Bonaire, heeft de bioscoop haar intrede gedaan; zij werkt daar, als elders, onder niet overbodig overheidstoezicht.

De slechte telegraafverbinding van den zoogenaamden Franschen kabel, jarenlang het eenige middel om een verhaaste verbinding met het buitenland te verkrijgen, heeft de radioverbinding een uitkomst doen zijn. Kort geleden is de Curaçaosche radio-omroep haar werk begonnen.

Een groote wijziging heeft in de loop dezer veertig jaren de rechtsbedeeling ondergaan. In hoofdzaak is, waar mogelijk, de Nederlandsche wetgeving gevolgd. Het Curaçaosche procesrecht is in zijn hervorming van een twintig jaar geleden, door mannen van naam en wetenschap ten voorbeeld gesteld aan dat van het rijk in Europa.

Ik heb slechts grepen kunnen doen uit hetgeen in de ontwikkeling van Curaçao onder koningin Wilhelmina's regeering naar voren treedt.

De waardeering voor hetgeen het moederland deed was daar niet altijd even groot. De „regeering" op het Plein en het „bestuur" te Willemstad in den persoon van Harer Majesteits vertegenwoordiger heeft ook in officieele lichamen meermalen een hard woord moeten hooren, en de saamhoorigheid met het rijk in Europa is niet immer op prijs gesteld. De samenleving in het zes-eilanden-rijk is meer dan eens allerminst gewaardeerd.

Maar in droefheid en vreugde heeft Curaçao telkens weer de eenheid van de het rijk samenstellende deelen gevoeld. De nood hier werd ginds gelenigd, en een beroep op den steun van het moederland in dagen van droogten of orkanen werd nimmer tevergeefs gedaan. Zelfs is er een tijd geweest — het was in den grooten wereldoorlog — dat tegelijkertijd, in Curaçao voor het moederland geld werd bijeengebracht, en hier voor de noodlijdenden ginds. Voorzeker zou geen Curaçaoenaar van zuiver gehalte de „bandera rood, wit, blauw" voor een andere vlag willen verruilen.

Meer nog wellicht dan die Nederlandsche vlag is de „reina Holandes" geliefd. In de vreugde en rouw van het Oranjehuis werd meegevoeld en meegeleefd. Toen bij de troonsbestijging van koningin Wilhelmina gelden waren ingezameld voor een huldeblijk voor de Koningin-regentes, is Curaçao niet achter gebleven. En met koninklijk gebaar werd een verhoogd bedrag ter beschikking gesteld voor de leprabestrijding. Ik laat het bij dit eene voorbeeld van wederzijdsche waardeering.

Zeker wil Curaçao bij dit regeeringsjubileum niet achterblijven.

Het wil getuigen van zijn dankbaarheid, dat ook zijn Vorstin veertig jaren werd gespaard om met vasten hand land en volk te leiden door moeilijke jaren; het dankt die Vorstin, die haar liefde schonk ook aan Haar volk in Curaçao: het vernieuwt de belofte van trouw aan het Koningshuis van Nederland.

Amsterdam, 11 Augustus 1938.